

נחלקו ביניהם בפירוש, יש שאפשר ליישבם זה עם זה בדוחק³, יש שיש בזה ואין בזה, יש שיש בזה ואין בזה⁴, יש שיש בשניהם אך בשינויים מהותיים, ולעיתים יש שינוי גירסא מהותי בין דבריו של אמורא בבבלי, לבין דבריו של אותו אמורא בירושלמי⁵. כך שאם נבוא לפורטם – כי רבים הם – נגיע לאלפי חילוקים בפרטים שונים⁶.

מחלוקות הבבלי והירושלמי בכללים

בכגון זה אמרו חז"ל "הוי כונס דברי תורה כללים ומוציאן פרטים". גדולי ישראל שבכל הדורות העירו על כך שהחילוקים בין התלמודים אינם רק בפרטים, אלא גם בכללים, דהיינו בשורשים⁷. כבר הגמרא העירה על חילוקים מהותיים בין תלמידי חכמים

³ כאן המקום להעיר, שכתבו הפוסקים שעדיף אפילו לדחוק כדי שלא תהיה מחלוקת בין התלמודים (בית יוסף יורה דעה סי' ר"ז ס"ק יד, כסף משנה הל' גירושין פ"ג הל"ח והל' נדרים פ"ט הל"ח, יד מלאכי ח"ב כללי שני התלמודים אות י, שדי חמד ח"ט כללי הפוסקים סי' ב אות א עמוד 127). אמנם זוהי שיטת הפוסקים גם במחלוקות ראשונים וכו' דאפושי פלוגתא לא מפשינן (יד מלאכי כללי התלמוד סי' קכח, תי, תצה) ולשום שלום מלא בפמליא של מעלה (יד מלאכי כללי התלמוד סי' תי). אך כידוע, בעניין זה ראשי הישיבות רוח אחרת עמם, ופעמים רבות מדייקים ומוכיחים מחלוקות הגם שאפשר היה לדחוק ולהשוות בין החולקים, שכללי הפסיקה לחוד וכללי לימוד העיון לחוד, ואלו ואלו דברי אלקים חיים. וכן גם בענייני מחלוקת התלמודים.

⁴ לגבי מימרות שנמצאות בבבלי ואינן בירושלמי, יש להעיר שיתכן שהן היו נמצאות בקטעים מהירושלמי שלא הגיעו לידינו.

⁵ כמובן שאפשר לבאר שינויי גירסא כאלה, בפשטות, כשינוי גירסאות.

ובספר תורת מנחם (התועודיות תשמ"ב כרך ב' עמ' 538) ביאר את שינויי גירסא אלה בכך שאותו תנא אמר את דבריו פעמיים בשינויים, וכל אחד מהתלמודים הביא את הלשון שמתאימה לדרכו. עוד ניתן לבאר את שינויים אלה ע"פ דברי התוס' במקומות רבים, שלעיתים חלק מהמימרא אינה מבעל השמועה עצמו, אלא הש"ס הוסיף על דבריו מסברתו (תוס' שבת י: ד"ה שאני, שבת עט: ד"ה השתא, נדרים ז. ד"ה הזמינו, נזיר כב. ד"ה מר, בבא בתרא קעו. ד"ה גובה, נידה לד: ד"ה כי, ב"ק יט. ד"ה רב, ב"ק צט. ד"ה בשליחא, יומא מ: ד"ה ועשהו, שבועות ה: ד"ה רבא (השני), שבועות כה. ד"ה ושמואל, וכן משמע ממנחות פ. ששמואל נמי חדא קאמר, ולא דיבר כלל לגבי רועה). וכך אפשר לומר שכל ש"ס ביאר את דברי אותו אמורא באופן אחר, ע"פ דרכו.

⁶ עיקרי החילוקים ביניהם סודרו בספרנו "אמרי במערבא". שם ליקטנו כ-3000 מחלוקות, אך מטעם מבנה הספר נכללו בו רק מסכתות המופיעות גם בבבלי וגם בירושלמי, כך שזרעים בירושלמי וקדשים בבבלי לא נזכרו בו, וכמובן שגם בהם יש מחלוקות, כפי שהמעשה על רשב"י במערה מובא בירושלמי במסכת שביעית (וכמובן שנשמטו גם מחלוקות נוספות, שכן דרכן של בני אדם). כך שאת סך המחלוקות בין הבבלי לירושלמי, בין בהלכה ובין באגדה, ניתן להעריך ככמה אלפים.

⁷ גם בזה צריך כמובן זהירות גדולה. לעיתים נראה בתחילה שיש מחלוקת מהותית בין התלמודים, ולאחר עיון נוסף מתברר שזהו רק שינוי לשון בעלמא. כך למשל חומת ירושלים (שער ו ד"ה וישנם) כתב שאין בירושלמי את הלשון "ולטעמיך". אך מפרשי הירושלמי פירשו במקומות רבים שזו כוונתו, אלא שנקט לשון אחרת (למשל קרבן העדה ראש השנה פ"ג הל"א ד"ה ומשני, פני משה סוטה פ"ג הל"ו ד"ה אין). דוגמא נוספת: תורה שלמה (חלק כ"ט פרק י ד"ה לעיל) כתב שבירושלמי אין דרשות "אל תקרי". אך חומת ירושלים (שער ו ד"ה אצל) ביאר שגם הירושלמי דורש "אל תקרי", אלא שהוא כותב זאת בלי לנקוט את המילים "אל תקרי", והביא דוגמא לזה מדרשת הבבלי (ברכות ל: "אל תקרי בהדרת קודש אלא בחרדת